

2024-09-20
Dnr: Ku2024/00602
Vårt Dnr: 035/2024

Kulturdepartementet

Remissvar på betänkandet Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider (SOU 2024:34)

Sveriges Dövas Riksförbund, SDR, driver frågor, agerar kraftfullt och väcker opinion om våra mänskliga och demokratiska rättigheter. Vi arbetar för rätten och möjligheten att använda svenskt teckenspråk. Det svenska teckenspråket är av central betydelse i våra liv och avgörande för delaktighet på lika villkor i det svenska samhället.

Sveriges Dövas Ungdomsförbund, SDUF, arbetar för att främja intressen och behov för döva och hörselskadade barn och ungdomar i hela Sverige. Vårt fokus ligger på att säkerställa deras rättigheter och möjligheter, särskilt genom att prioritera tillgång till svenskt teckenspråk, kvalitativ utbildning och inkludering i samhället. Vi strävar mot en vision där inga hinder hindrar deras fulla delaktighet och utveckling i samhället.

Public service för döva och teckenspråk

I vårt gemensamma remissvar betonar vi döva människors rätt till full delaktighet genom två viktiga principer: tillgänglighet genom teckenspråkstolkning och ett brett utbud på teckenspråk. Döva är en del av funktionshinderrörelsen men betraktas också som en språklig och kulturell minoritet. Därför utgår vårt arbete från två parallella spår: dels tillgänglighet utifrån vår funktionsnedsättning, dels kultur och språk för att erkänna dövas kulturella identitet och stärka teckenspråkets ställning. Detta gäller även för vår plats i det svenska medielandskapet.

För våra målgrupper – döva och andra som använder eller lär sig teckenspråk – spelar public service en avgörande roll. Under den nya tillståndsperioden måste public service fortsatt garantera en trygg och säker tillgång till information och kunskap för döva människor. Det kräver ett fortsatt starkt fokus på både tillgänglighet, som teckenspråkstolkning, och på program och innehåll som handlar om, riktar sig till och skapas av döva. Detta understryks tydligt av FN konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och betänkandet identifierar områden där ytterligare förstärkning och betoning behövs.

Tillgänglighet och stabilitet är grundläggande faktorer som tydligt visar att public service är den mest pålitliga och centrala aktören på den svenska mediemarknaden. Detta har bevisats gång på gång, särskilt i tider av pandemier, kriser och höjd beredskap. Public service är också den överlägset främsta aktören när det gäller att spegla och representera mångfalden i Sverige, inklusive dövsamhället och teckenspråkiga personer.

Vi vill särskilt betona vikten av att behålla de teckenspråksrelaterade uppdrag som SVT och UR idag har. Denna verksamhet är resultatet av många års utveckling och organisering, som är viktigt att bevara och vidareutveckla.

Sammanfattning

SDR och SDUF vill uttrycka vår djupa oro över avsaknaden av politisk samsyn kring public service. I en tid präglad av förändrade nationella och säkerhetspolitiska förhållanden, inklusive höjd beredskap, ökade risker för terrorattentat och pågående konflikter i Europa, är public service och en politisk enighet viktigare än någonsin.

I frågan om public services speglingsuppdrag står vi inte bakom kommitténs förslag om att ändra innehållsuppdraget genom att ta bort det uttalade villkoret om att bedriva programverksamheten från ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv.

Vi välkomnar ett fördjupat samarbete mellan SVT och UR, då vi håller med kommitténs bedömning att samverkan kring säkerhets- och beredskapsområde är nödvändig. Detta kan i hög grad gynna döva målgrupper, som ofta är särskilt beroende av tillförlitlig och tillgänglig information under kriser.

I frågan om finansiering och medelstillelningen anser SDR och SDUF att den inte motsvarar de förväntningar som ställts på public service genom bland annat högre krav på samverkan och beredskapsarbete. Förslaget på medelstillelningen har inte heller beaktat det tillgänglighetsuppdrag som även ska uppfyllas, men inte behandlats av kommittén.

I vårt remissvar lyfter vi särskilt fram följande frågor:

- Kulturrekreation och personlig utveckling: Vi betonar vikten av att bevara och utveckla barn- och ungdomsprogram, samt samhälls- och underhållningsprogram på teckenspråk. Dessa program spelar en central roll i kulturrekreation och personlig utveckling och är avgörande för att främja inkludering och förståelse för alla samhällsgrupper.

- Public services beredskapsuppdrag: Ett gemensamt beredskapsuppdrag för public service-bolagen är nödvändigt för att garantera att döva målgrupper får tillgång till kritisk information under nödsituationer. Detta bör omfatta tydliga riktlinjer för hur beredskapsinformation ska tillhandahållas på ett tillgängligt sätt för alla.

- Tillgängligt VMA: I en orolig omvärld är det av största vikt att varningsmeddelanden (VMA) är tillgängliga för alla medborgare. Vi kräver att det utvecklas och implementeras lösningar som säkerställer att VMA är tillgängliga för döva och teckenspråkiga personer.

- Tillgängliggörande av viktig information och nyhetssändningar: Vi efterlyser tydliga och effektiva rutiner för teckenspråkstolkning vid alla sändningar av presskonferenser och andra tillfällen då samhällsviktig information ges. Detta är avgörande för att säkerställa att döva personer inte missar livsviktig information.

- Tillgänglighetskrav: Vi kräver att regeringen ger klagörande information om beslut och behandling av tillgänglighetskrav för public service inför den nya sändningsperioden. Detta är en mycket angelägen fråga för döva målgrupper i Sverige och har inte beaktats i betänkandet. Vi betonar att public services uppdrag genom sändningstillståndet och tillgänglighetsbesluten inför nästkommande tillståndperiod bör ske samlat.

2. Uppdragets utgångspunkter och genomförande

Utredningen har haft som utgångspunkt att stärka public service-verksamhetens legitimitet och höga förtroende. Vi anser dock att utredningens förslag delvis utelämnar centrala faktorer och saknar tillräckliga konsekvensanalyser, vilket riskerar att leda till allvarliga försämringar för döva och teckenspråk i public service. På vilket sätt och inom vilka verksamhetsfrågor framgår senare i detta remissvar.

Vi har inga invändningar mot att public service-uppdraget och sändningstillståndet från och med 2026 ska gälla för en period på åtta år. Däremot saknar vi tydlighet kring tillgänglighetskrav, inklusive tillhörande villkor och nivåer, inför den nya och förlängda tillståndperioden. Mer om detta utvecklas i stycke 11. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

3. Public service i oroliga tider

3.3.2 Public service-verksamheten i en ny orolig tid

Vi betonar vikten av att ha robusta tekniska system som är avgörande då vi anser att dessa system ska kunna leverera samhällsinformation, såsom VMA, till döva medborgare på teckenspråk. För att säkerställa att döva har samma tillgång till viktig information som alla andra är det också nödvändigt att förbättra och garantera tillgången till internet. Detta inkluderar utveckling av digitala tjänster som är tillgängliga och inkluderande för döva, så att ingen lämnas utanför i krissituationer eller när viktig samhällsinformation behöver kommuniceras.

Vikten av anpassad information

Under oroliga tider är det viktigt att nå den yngre målgruppen och förse dem med innehåll som är anpassat till deras ålder och mognad. För döva, främst barn och ungdomar men också vuxna, är UR en viktig aktör i public services arbete mot desinformation, för att de förmedlar viktig kunskap som också genom sociala medier är lättillgängligt. Med lättillgängligt menar vi både för åtkomst till informationen och språkligt (teckenspråk). Vi anser att det är en angelägen fråga för public service att finnas och vara synliga på plattformar där målgrupperna möter desinformation.

I den samhällsutveckling vi befinner oss i, med höjd beredskap och ökad desinformation, är det av yttersta vikt att nyheter görs tillgängliga för alla medborgare, inklusive personer med funktionsnedsättning. För döva medborgare innebär detta att nyheter måste ges på teckenspråk i informationskanaler som är tillförlitliga och lättillgängliga. I situationer där värdet av nyheter ökar avsevärt, som under kriser, är det avgörande att nyhetsutbudet också tillgängliggörs genom teckenspråkstolkning, direkt i både marksänd tv och genom play-tjänster. Bristande tillgänglighet till nyhetsutbud kan, i värsta fall, leda till att en grupp människor hamnar i ett ofrivilligt utanförskap, med lägre kunskap och minskad delaktighet, vilket gör dem mer utsatta för faror och desinformation.

Vi vill även lyfta fram behovet av fastställda rutiner för tillgänglighet vid presskonferenser och andra tillfällen då samhällsviktig information ges, men teckenspråkstolkning inte alltid visades i tv. Som exempel kan vi nämna myndighetsgemensamma presskonferenser under coronapandemin och Försvarmakten med anledning av det höjda säkerhetshotet mot Sverige. Vi efterlyser därför tydliga riktlinjer och garantier för hur tillgängligheten till den viktiga information som publiceras i public service ska säkerställas, oavsett vilka myndigheter som är involverade.

4. Public service-företagens unika roll och betydelse för samhället och publiken

Här menar vi att teckenspråktolkningen för kultur och rekreation är en mänsklig rättighet och ändamålsenligt för att uppnå ett jämlikt samhälle, där döva får tillgång till information på lika villkor som andra medborgare.

SVT och UR de enda främsta kanalerna där döva barn, ungdomar och vuxna har tillgång till teckenspråkiga program. Detta är av avgörande betydelse för att stärka självkänslan och identiteten hos döva individer, särskilt de som växer upp i en omgivning där deras språk inte är det dominerande. Det kan röra sig om samhälls-, kultur- och underhållningsprogram. Genom att erbjuda program på teckenspråk skapar SVT och UR en språklig och kulturell tillhörighet som är särskilt viktig för döva barn, ungdomar och även vuxna. Dessa program ger döva möjlighet att se sig själva representerade i media, vilket utöver att stärka dövas självkänsla också bidrar till att teckenspråk synliggörs i det offentliga rummet. I ett samhälle där tillgången till teckenspråkiga medier är starkt begränsad, är SVT och UR de främsta plattformarna där döva kan ta del av program på teckenspråk.

Det finns också målgrupper som är i särskilt stort behov av det teckenspråkiga utbudet i public service, varav vi nämner ett par målgrupper här. För nyanlända döva är denna tillgång ännu viktigare. De står inför dubbla utmaningar: att anpassa sig till ett nytt samhälle och samtidigt navigera i ett nytt språkligt landskap. För dessa individer blir teckenspråkiga program ett ovärderligt verktyg för att integreras i det svenska samhället, samtidigt som de får möjlighet att bygga upp sina språkkunskaper. Att kunna ta del av samhällsinformation och kulturella program på sitt språk bidrar till en smidigare anpassning och minskar känslan av utanförskap. Personer som blivit vuxendöva och anhöriga till döva ser ett stort värde i det teckenspråkiga utbudet för att få tillgång till material på teckenspråk. Detta bidrar till nyfikenhet och utgör ett komplement till grupper som vill lära sig och utveckla sina kunskaper i teckenspråk. Det råder av denna anledning en stor efterfrågan på teckenspråkigt utbud.

Tillgång till teckenspråkiga program via public service handlar också om att ge människor förutsättningar till språkutveckling, identitetsskapande och social integration. Det är därför av största vikt att SVT och UR fortsätter att stärka och utveckla sitt utbud av teckenspråkiga program för att möta de behov som döva barn, ungdomar och vuxna har.

Vi är väl medvetna om de utmaningar som mediemarknaden står inför, särskilt med den ökade digitaliseringen och globaliseringen. Trots dessa utmaningar är det viktigare än någonsin att värna om public service för att säkerställa en stark och oberoende röst som kan utgöra en verklig konkurrens mot kommersiella aktörer. I en kommersiellt driven marknad är tillgänglighet och mångfald ofta underordnade vinstintressen, vilket riskerar att leda till en medieutveckling där dövas perspektiv förbises.

Vi välkomnar effektivisering och mer samverkan mellan public service-bolagen, vilket är högst önskvärt bland annat inom beredningsplanering och tillgängliggörande av nyheter och information på teckenspråk – särskilt vid kriser eller VMA.

Digitalisering och ny teknik

Digitaliseringen erbjuder bättre tillgång till information och snabbare kommunikationsvägar, men medför också ett större informationsflöde som kan vara svår att navigera i. Det digitala mediebetendet varierar mellan yngre och äldre generationer, och döva är inget undantag. För döva kan det dock vara ännu svårare att hitta pålitlig och tillgänglig information, vilket understryker behovet av tydliga avsändare och specifika platser där informationen finns samlad.

För äldre i Sverige är det digitala utanförskapet redan ett växande problem när utvecklingen går för fort – och för äldre döva är utmaningarna ännu större, eftersom informationen ofta inte är tillgänglig, varken tekniskt eller språkligt. Äldre döva riskerar därför att hamna i ett ännu djupare utanförskap i informationssamhället och drabbas av informativ fattigdom.

Utvecklingen inom AI skapar nya möjligheter och kan förbättra dövas tillgång till tillgänglighetstjänster. Men med döva målgrupper och teckenspråk i åtanke finns det idag inga tjänster eller funktioner, skapade av AI, som är tillförlitliga och tillräckligt bra. Det är fortfarande långt kvar innan vi har AI-lösningar som fungerar tillfredsställande för teckenspråk. Vi instämmer i UR:s bedömning om att AI-tekniken är relativt omogen.

5. En lag om public service och teknikneutrala villkor för innehållet

Vi instämmer i kommitténs förslag att förlänga sändningstillstånden till åtta år från och med 2026, i stället för tidigare fyra år. En längre tidsperiod ger inte bara en stabilare grund för långsiktig planering och utveckling, utan skapar även förutsättningar för att public service-bolagen kan utveckla sina tjänster i linje med samhällets förändringar och behov.

Det är dock viktigt att påminna om att public service-bolagens uppdrag utgörs av både sändningstillstånden och tillgänglighetsbesluten. Tillgänglighetsaspekten, som är central för döva och teckenspråkiga, har inte behandlats i detalj i kommitténs förslag. Detta är en brist, eftersom tillgänglighetskraven är avgörande för att säkerställa att public service kan erbjuda program som är fullt tillgängliga för alla grupper i samhället.

Tillgänglighetsbesluten, som också kommer att gälla i åtta år i stället för fyra, måste prioriteras för att garantera att teckenspråkiga program fortsätter att vara en självklar och stark del av utbudet. Tillgänglighetskraven bör därför ses som en integrerad del av public services långsiktiga åtagande att vara inkluderande och tillgängligt för alla. Se även vårt fördjupande resonemang i stycke 11. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Vi stödjer även kommitténs förslag om teknisk neutralitet, då detta möjliggör större flexibilitet för public service att anpassa och utveckla både produktionen och distributionen av sitt innehåll. Denna flexibilitet är avgörande för att kunna möta de snabbt föränderliga behoven i ett digitaliserat samhälle, där det är viktigt att tillgängligheten till programmen, inklusive teckenspråkiga program, inte begränsas av specifika tekniska lösningar.

Det är dock avgörande att denna utveckling sker i nära dialog med organisationer som representerar döva och teckenspråkiga personer. En kontinuerlig utvärdering behövs för att säkerställa att teknisk neutralitet inte i praktiken försämrar dövas delaktighet eller tillgång till program. Kompetens om och av döva måste inkluderas i dessa processer för att garantera att deras behov och rättigheter tillgodoses i den digitala utvecklingen och att inga grupper lämnas utanför.

8. Hur public services innehållsuppdrag ska utformas

8.1 Kommitténs uppdrag

Vi gläds åt att det redan i kommittédirektiven framgick att utredningen skulle lämna förslag på hur minoritetsspråk och teckenspråk ska stärkas i utbudet – trots utredningens omfattning och behandling av komplexa frågor.

8.4.4 Svenska språket och en svensk kontext

Utredningen föreslår att:

Public service-företagen ska fortsatt erbjuda ett varierat utbud på det svenska språket och ha ett särskilt ansvar för det svenska språket och dess ställning i samhället. Av villkoren ska framgå att språkvårdsfrågor särskilt ska beaktas i verksamheten.

Vi instämmer med utredningen att ett aktivt språkvårdsarbete är viktigt men vill betona att språkvård även är en angelägen fråga för programutbud som inrymmer svenskt teckenspråk, dels för bevarandet av det svenska teckenspråket, dels för dess användning och utveckling. Det är önskvärt att regeringen uppmanar public service att initiera ett tydligt språkvårdsarbete även kring program på svenskt teckenspråk. Vem som ska ansvara för det kvalitetssäkrande arbetet, och utifrån vilka parametrar och verktyg, kan vara en fråga att utveckla gemensamt med språkexperter och intresseorganisationer.

Det innehåll som public service-företagen har producerat genom historien har det svenska folket betalat för och det är en viktig uppgift att säkra att det bevaras för att kunna göras tillgängligt för framtida tittare och lyssnare. Att originalmaterial i arkiven bevaras är en förutsättning för att det innehåll som finns där ska kunna digitaliseras och tillgängliggöras i framtiden. (s. 222)

I frågan om arkivering av produktioner vill vi uppmärksamma det faktum att teckenspråksproduktioner oftast tillgängliggörs på SVT Play ett antal månader, för att sedan tas bort. Men i ett medielandskap där produktioner på teckenspråk är en bristvara finns ett stort behov och en stor efterfrågan om att dessa produktioner tillgängliggörs för tittare. Program på svenskt teckenspråk och program för döva är också en del av det svenska kulturarvet.

8.4.7 Speglingsuppdraget

Omformuleringen av speglingsuppdraget till att det ska spegla förhållanden i hela landet och hela befolkningen och bedömningen att krav på jämställdhet och mångfald framhävs tillräckligt i demokratibestämmelsen är problematisk. Några av motiveringarna är att detta redan framgår i demokratibestämmelsen, att det vidare redan är självklart och grundläggande samt att det försvårar public service-företagens redovisningar hur detta uppfylls. Vi anser att frågan om jämställdhet och vikten av mångfald i public service inte kan betonas nog. När dessa aspekter inte lyfts eller synliggörs vinner normativa krafter mark. Vi håller därför inte med kommitténs förslag om att ändra innehållsuppdraget genom att ta bort det uttalade villkoret att bedriva programverksamheten från ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv.

8.4.8 Stärkt kvalitet i utbudet på de nationella minoritetsspråken och teckenspråk

Vi uppskattar att kommittén i förslagen strävat efter att skydda och stärka minoritetsspråken, däribland teckenspråk, inom ramen för public services uppdrag. Dock anser vi att målsättningen i det nya sändningstillståndet med en ökad nivå jämfört med 2025 års nivå är att lägga sig på ett minimum. Historiskt är detta en upprepning som gjorts inför respektive sändningstillstånd år 2014 till 2019 samt 2020 till 2025. Vi anser att denna ambitionsnivå nu är alldeles för låg med beaktande vad döva målgrupper sammantaget får tillgång till från public service. När sändningstillstånden dessutom förlängs från fyra till åtta år anser vi att det är mer lämpligt att föreslå två höjda nivåer som etappvis ska uppnås inom ramen för sändningstillståndet- och perioden, exempelvis år 2029 och 2033. Den nu föreslagna nivån, i kombination med en dubblerad sändningsperiod och teknikneutralitet, riskerar att innebära en stagnerad utveckling i utbudets omfattning. Utan en högre ambitionsnivå kan vi komma att utlämnas till att invänta det nya sändningstillståndet inför 2033, för att kunna påverka nivån på det teckenspråkiga utbudet.

Vi ser samtidigt utmaningar i att verkligen främja utbudet på teckenspråk i public service när bolagen samtidigt ska kontra med besparingskrav och ha beredskap för oförutsedda större samhällskriser.

Det gläder oss att kommittén hörsammat ... ”*vikten av att språklig och kulturell kompetens finns inom public service-företagen och hos dem som företagen anlitar.*” Vidare att program på teckenspråk .. ”*endast bör innehålla teckenspråk och att teckenspråkstolk bör användas i programinslag med tal, inte textning.*”

Kommittén föreslår också att redaktionerna för minoritetsspråk och teckenspråk kan utveckla ett utökat erfarenhetsutbyte och samarbete, samt att utbudet ska uppnå både hög kvalitet och relevans för målgrupperna. Vi välkomnar givetvis utbyte, samarbete och utveckling, men vill dock upplysa att de språkliga och kulturella preferenserna, tillika de respektive och unika målgrupperna, måste respekteras. Men detta menar vi att exempelvis vissa programkoncept som görs för flera språk inte alltid har relevans för eller är i linje med vad alla språkliga målgrupper önskar och förväntar sig av public service.

Vi instämmer i att externa produktionsbolag kan bidra med kvalitativa program och koncept, men vi har också sett program som av en del av vår målgrupp förkastats men hyllats av andra utanför dövsamhället. Detta indikerar på att det kan uppstå motsättningar och konflikter mellan vad målgruppen vill och förväntar sig av public service gentemot vad public service levererar för att vända sig till den breda massan och dra upp tittarsiffror. Vi menar dialogen att med publiken behöver utvecklas, samtidigt som att kraven i samarbeten eller produktioner av externa aktörer bör regleras med krav och säkerställas att vara i enlighet med god språkvård och de kulturella värderingar som den språkliga minoriteten representerar.

10. Samverkan för att stärka en livskraftig produktionsmarknad i hela landet

Målsättningen är att sprida uppdragen så mycket som möjligt i syfte att bidra till mångfald och en variation av uttryck samt medverka till en livskraftig produktionsmarknad i hela landet. (s. 269)

För att bygga en stark och hållbar produktionsmarknad över hela Sverige – som även representerar dövsamhället - är det väsentligt att prioritera samarbeten med produktionsföretag som leds och drivs av döva individer. Dessa företag tillför unika perspektiv och expertis – dövkompetens – som berikar det kreativa och professionella landskapet. Företag som leds av döva förstår inte bara de specifika behoven och styrkorna hos dövsamhället, utan driver också innovation och kreativitet samt främjar mångfald och en mer inkluderande miljö som gynnar alla.

11. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Vi vill kraftigt markera mot det faktum att det inte ingått i kommitténs uppdrag att lämna förslag på krav om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Kommittén har dock utrett om tillgänglighetskraven kan göra teknikneutrala och om dessa kan omfatta utbudet på internet.

Vi betonar att public services uppdrag genom sändningstillståndet och tillgänglighetsbesluten inför nästkommande tillståndsperiod bör ske samlat. Krav på tillgänglighet, som för döva människor innebär teckenspråkstolkning, är en viktig demokratisk fråga. Regeringen ska besluta omfattningen av tillgängliggörandet i public service-företagen men det framgår inte var, när, hur och i vilken omfattning detta ska beslutas samt regleras inför det nya sändningsperioden.

Det är anmärkningsvärt att regeringen själv ska ta beslut om denna viktiga och demokratiska fråga. Huruvida intresseorganisationer som företräder olika grupper av människor med funktionsnedsättning ges möjlighet att lämna synpunkter på kraven är ytterst oklart. När sändningsperioden dessutom förlängs från fyra till åtta år anser vi är oacceptabelt. Det är häpnadsväckande att denna demokratiska och viktiga fråga utelämnats.

Vi har dock valt att göra ett medskick med ett antal frågor som vi vill betona som särskilt viktiga i public services tillgänglighetsarbete och inför den nya sändningsperioden; Beredskapsfrågor, VMA och samhällsviktig information. Dessa frågor belyser vi i avsnittet 18. Säkerhets- och beredskapsfrågor.

15. Uppföljningen av public service-uppdraget

15.1.1 Public service-redovisningarna & 15.1.2 Granskningsnämndens årliga bedömningar

Redovisningarna av public service-företagen görs årligen för att visa på vilket sätt villkoren i sändningstillstånden, medlemsvillkoren och andra beslut har uppfyllts. Vidare utgör dessa redovisningar underlag för regeringens redovisning i budgetpropositionen, men Granskningsnämndens bedömningar vägleder också regeringen inför formuleringen för nästkommande tillståndperiod. Inför nästa sändningstillstånd saknas villkor om tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning helt. När tillgänglighetsuppdraget inte har behandlats av utredningen blir det absurt att yttra oss kring utredningens förslag om redovisningar och bedömningar huruvida public service uppfyller sina uppdrag.

16. Hur utbudet ska sändas och tillhandahållas

Vi instämmer i kommitténs bedömningar att det inte är lämpligt att reglera på vilket sätt innehållet ska distribueras, med anledning av den snabba teknik- och medietutvecklingen. SDR och SDUF har inget emot att utbudet på internet ska kunna tillgodoräknas i nivåberäkningen. Dock vill vi betona att distributionen inte får bli allt för skev på det sätt att teckenspråkstolkat utbud eller utbudet på teckenspråk endast erbjuds genom play-tjänster eller på internet, och inte i marksänd tv.

16.5 Finns det behov av en tydligare reglering av hur public service-företagen ska tillhandahålla sitt innehåll på internet?

***Kommitténs förslag:** Det ska ställas upp ett krav på att public service-företagens egna plattformar ska vara prioriterade vid distribution på internet.*

Det ska också ställas krav på att all distribution på internet-plattformar som inte är public service-företagens egna ska föregås av en bedömning av tänkbara konsekvenser och risker. I bedömningen ska särskilt beaktas hur närvaron påverkar kommersiella aktörer på den svenska mediemarknaden.

(s. 362)

Både SVT och UR anger att de använder sociala medier för marknadsföring och dialog med målgruppen. UR distribuerar även eget material på externa plattformar, för att nå målgrupper som är svåra att nå genom de egna plattformarna.

SDR och SDUF anser att SVT och UR:s arbetssätt för att synliggöra deras utbud på andra plattformar är en angelägen fråga för våra målgrupper. Det är viktigt att public service har närvaro där olika målgrupper i befolkningen befinner sig för att upplysa om sitt utbud och ge tillgänglig information till specifika målgrupper. Sociala medier är också en snabb och effektiv informationskanal för att nå ut med samhällsviktig information. Vi instämmer i kommitténs bedömning att en närvaro från public service på olika plattformar är nödvändig för att bland annat motverka desinformation.

17. Ökat samarbete mellan public service-företagen

17.3 Villkor om samarbete under nästa tillståndsperiod

Förslag: Det ska införas ett villkor om att SR och SVT ska fördjupa sitt samarbete med UR när det gäller att sända och tillhandahålla UR:s program på SVT:s respektive SR:s plattformar på internet. UR ska på motsvarande sätt fördjupa sitt samarbete med SR och SVT i dessa avseenden.
(s. 388)

Vi välkomnar ett fördjupat samarbete mellan SVT och UR, då vi håller med kommitténs bedömning att samverkan kring säkerhets- och beredskapsområde är nödvändig. Vi instämmer också i vikten av att sprida UR:s utbud ytterligare, genom SVT och SR:s plattformar på internet.

18. Säkerhets- och beredskapsfrågor

Under de senaste åren har erfarenheterna av pandemin, den höjda beredskapen på grund av förhöjt terrorhot och kriget i Europa belyst allvarliga brister i hur information till döva medborgare hanteras. Idag är Sveriges Radio genom P4 Sveriges beredskapskanal vid utomhusvarningar, VMA, samhällskriser och eventuella elavbrott enligt MSB:s information. Detta är dock inte en tillgänglig kanal för döva medborgare, som därför får förlita sig på SOS Alarm och Krisinformation. Dessa hänvisar ofta till Sveriges Radio för mer information, vilket kan vara problematiskt för döva personer som söker livsviktig information i akuta situationer. Vid tillgång till information och nyheter under kriser, både pågående och potentiella, är SVT och UR, via marknätet och playtjänster, de huvudsakliga kanaler som döva förlitar sig på för att få information och kunskap. Under pandemin anpassade UR Teckenspråk snabbt och producerade värdefull information om smittspridning, vaccinationer och andra relevanta ämnen. SVT sände nyheter och presskonferenser med teckenspråkstolkning och hade ett teckenspråkigt programutbud som lyfte aktuella frågor.

Med tanke på den nuvarande höjda beredskapen och riskerna med missledande information, som kan påverka människors säkerhet och hantering av kriser, är behovet av tillförlitlig och tillgänglig information mycket aktuellt för döva. Vi instämmer i förslaget att SVT och UR även ges uppdraget att fungera som beredskapskanaler vid allvarliga händelser i Sverige. Vad dessa uppdrag ska innebära, och hur de ska genomföras i olika kanaler – både tillgängliga och tekniskt säkerställda under olika samhällssituationer, inklusive kriser och elavbrott – bör utredas vidare. Vi betonar att detta bör ske skyndsamt för att säkerställa att döva medborgare har tillgång till viktig information när det är som mest kritiskt.

18.2 Beredskapsfrågor

***Bedömning:** Nuvarande villkor om beredskap och verksamhet och organisation vid höjd beredskap bör, i sak, gälla även nästa tillståndsperiod.*

Eftersom UR:s beredskapsuppdrag omfattar skärpt beredskap bör UR:s beredskapsplanering omfatta även en sådan situation. I UR:s beredskapsuppdrag bör även ingå att planera för hur utbildningsväsendets behov av program inom utbildningsområdet kan tillgodoses i en situation då UR:s resurser ska tillföras SR och SVT. (s. 395)

Vi ställer oss bakom kommitténs förslag om att utöka UR:s beredskapsuppdrag vid höjd beredskap, för att säkerställa ett fortsatt utbildningsutbud och motverka desinformation under svåra tider. Vi är också positiva till en samverkan mellan UR och SVT för att öka media- och informationskunnighet. En sådan samverkan tror vi kan vara särskilt gynnsam för döva målgrupper och därmed öka tryggheten i dövas vardag. UR:s utbildningsutbud på teckenspråk och SVT:s teckenspråksutbud (både program på teckenspråk och teckenspråkstolkade program) är av stor betydelse för många döva, oavsett ålder.

UR bör inom ramen för sitt beredskapsuppdrag ha en löpande dialog och samverkan med bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Skolverket och utbildningsaktörer. (s. 397)

Här vill vi lyfta fram vikten av samverkan med SPSM som driver Sveriges specialskolor för döva och hörselskadade barn men att även döva och hörselskadade barn, som använder teckenspråk i kommunala skolor behöver fångas upp i dessa viktiga dialoger. Döva barn behöver uttryckligen omfattas av målgruppen för exempelvis distansundervisning och få de adekvata verktyg och resurser till att försäkra att barn får den teckenspråkiga undervisning de har rätt till – på deras villkor.

Enligt kommittén är det av yttersta vikt att det finns en planering för hur utbildningsväsendets behov av program inom utbildningsområdet, exempelvis för distansundervisning, kan tillgodoses även i en situation då högsta beredskap råder i landet. (s. 398)

SDR och SDUF ifrågasätter innebörden av att UR:s resurser ska överföras till SVT och SR i händelse av krig (s. 398). Vi är oroad över hur denna övergång kommer att påverka tillgången till utbildningsprogram på teckenspråk och information för döva. Det behövs en konkret handlingsplan för åtgärder och garantier som skyddar och upprätthåller den specialiserade dövkompetensen. Utan en tydlig plan för hur dessa resurser och kompetenser ska hanteras och säkerställas, riskerar vi att de specifika behoven hos döva målgrupper glöms bort i kritiska situationer.

18.4 VMA och andra meddelanden av vikt för allmänheten

Utöver det fördjupade samarbetet vill vi å den skarpaste lyfta vikten av tillgängliga VMA, efterföljande kris- och samhällsinformation samt eventuell nyhetsrapportering – på teckenspråk. I betänkandet framgår det att VMA ska tillgängliggöras för personer med funktionsnedsättning (red. anm. vår egen textmarkering):

*Genom att meddelandena ”så snart det är möjligt” ska utformas så att de är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning tas hänsyn till att det inte alltid är möjligt för berörda tv-företag att omedelbart göra all information tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Att meddelandena ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning innebär att meddelandet ska göras tillgängligt med någon av de tekniker som anges i 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen, dvs. genom textning, **tolkning**, uppläst text eller liknande teknik. **Det övergripande målet med regleringen är att information av vikt för allmänheten vid kriser och allvarliga händelser snabbt når så stora delar av allmänheten som möjligt, dvs. även personer med funktionsnedsättning** (prop. 2019/20:168 s. 80–81). (s. 407)*

I avsnitt 18.4.6 föreslår kommittén att det ska ställas upp villkor om att SR ska utforma VMA och andra meddelanden som är av vikt för allmänheten så att de är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning (s. 408). Sverige befinner sig i en orolig omvärld där kraven på omställning och tillgängliggörandet av viktig samhällsinformation höjs snabbt, men vi döva befinner oss fortfarande i ett systematiskt utanförskap. Det finns nu genom förslaget om ett fördjupat samarbete mellan SVT, UR, SR och MSB stora möjligheter att förverkliga VMA och efterföljande viktig samhällsinformation på teckenspråk. I vårt arbete har vi emottagit ett flertal exempel på hur döva drabbats av utanförskap under kriser och VMA. VMA är numera också aktuellt vid omfattande samhällsstörningar eller risker för explosioner. Här ger vi några exempel på situationer där döva:

- 12 februari 2024 Brand i Lisebergs vattenpark Oceana. Döva befanns sig i närheten, antingen i bostäder, arbetsplatser eller i närliggande trafik. VMA skickades ut och alla hänvisades till mer information i Sveriges Radio P4. Ingen information på teckenspråk fanns.
- 13 maj 2024 Förorenat vatten i Leksand. VMA skickades ut och alla ombads att koka vattnet innan det användes. Medborgare uppmuntrades att åka till en avsedd plats där tankbilar med vatten fanns så att de som behövde kunde hämta vatten. Ingen varning eller information gavs på teckenspråk. En av våra föreningar, Dalarnas Dövas Förening, nödgades att agera genom att larma till sina medlemmar och förmedla informationen på teckenspråk. Föreningen spred den viktiga informationen i sina egna sociala medier. Det kan vara vanskligt eftersom det inte är en kanal för VMA och det är osäkert om alla döva i området fick informationen.
- 10 juli 2024 Omfattande skyfall och översvämningar bland annat i Jönköping. VMA skickades ut och medborgare uppmuntrades till att skydda människor och egendom. Ingen information på teckenspråk fanns.

SVT har teckenspråkstolkare i beredskap att tolka extra nyhetssändningar när ordinarie sändningar i broadcast bryts.

Vid en händelse som inträffar i Sverige och som av nyhetsredaktionen bedöms så allvarlig att man begär och får tillstånd att bryta ordinarie sändningar i broadcast, ska SVT tillse att teckenspråkstolkning av extrasändningen görs snarast möjligt. Inställelsetid kl 08.00-19.00 vardagar: max 30 min. Inställelse 19.01-07.59 vardagar och helger: max 2 timmar. (verifierad information från SVT, november 2021)

En möjlighet att tillgängliggöra VMA på teckenspråk är att fortsätta det utvecklingsarbete har skett inom SVT:s tolkverksamhet efter våra påtryckningar i samband med terrordådet på Drottninggatan, coronapandemin och säkerhetsläget med anledning av krig i vår närhet. (Källa: <https://omoss.svt.se/arkiv/nyhetsarkiv/2022-05-24-i-hogsta-nyhetslage-parallellsands-teckensprakstolkning-i-svt2.html>)

Vi anser att regeringen kan skärpa tolkningen av radio- och tv-lagen, eller initiera ett särskilt uppdrag till berörda verksamheter, så att tillgänglig VMA och samhällsviktig information på teckenspråk kan förverkligas inom perioden för nästa sändningstillstånd. En möjlighet är genom den samverkan som utredningen föreslår säkerställa att teckenspråkstolkad VMA och samhällsviktig information förmedlas till lämpliga kanaler såsom exempelvis Krisinformation och SOS Alarm.

19. Medelstildelning

Förslag: För 2026 tilldelas SR 3 499 322 000 kronor, SVT 5 732 877 000 kronor och UR 506 142 000 kronor, vilket innebär en uppräknig på 3 procent jämfört med tilldelningen för 2025. Medelstildelningen till respektive företag ska därefter höjas med 2 procent per år 2027–2030 och med 1 procent per år 2031–2033.

Vi anser att medelstildelningen inte motsvarar de förväntningar som ställts på public service genom bland annat högre krav på samverkan och beredskapsarbete. Det kan medföra att verksamheterna får göra prioriteringar, i tider där det redan råder besparingskrav och förväntningarna är höga på omställning under allvarliga samhällskriser eller krig.

SVT befinner sig redan i ett omfattande besparingsarbete och UR har äskat om mer medel för att kunna bibehålla samma nivå på produktion och kvalitet. Detta har inte hörtsammats i förslagen och vi ställer oss undrande till hur olika insatser under allvarliga samhällskriser eller krig ska förverkligas om finansieringen stramas eller inte är proportionerlig till vad det kostar. I detta ser vi en uppenbar risk att detta kan innebära försämringar för döva människors förutsättningar till teckenspråk och tillgänglighet i public service, både under kriser och fredstida, och då även delaktighet i ett demokratiskt samhälle.

20. Konsekvenser

Förslaget på medelstildelningen sammantaget med innehållsuppdragen innebär att public service-verksamheterna får genomgå hårdare prioriteringar under en tid som är ytterst osäker och innebär höjd beredskap. Det är verksamheter som redan genomgår omfattande sparpaket, och i utredningen framgår signaler om att skatteavgiften kan komma att behövas höjas under sändningstillståndens period. Det framgår att taket för public service-avgiften kan komma att höjas i början av tillståndspanoden och sänkas senare.

Med detta i åtanke när medelstildelningen föreslagits genom detta betänkande samtidigt som tillgänglighetsvillkoren ej presenterats ännu är det ytterst svårt att förutse de ekonomiska konsekvenserna – både för verksamheterna och slutligen även för skattebetalarna. En uppenbar risk är att eventuella nedskärningar primärt kan komma att drabba personer med funktionsnedsättning.

Som framgår av avsnitt 19.5.1 kommer arbetet med att tillgängliggöra utbudet för personer med funktionsnedsättning medföra ökade kostnader för företagen. Det omfattar även tillgänglighet till företagens digitala nyhetstjänster. (s. 430)

21. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

För att regeringen ska kunna besluta om villkor för den verksamhet som ingår i public service-uppdraget och som ska kunna tillämpas från den 1 januari 2026 behöver dock bestämmelsen i den nya lagen om att regeringen beslutar om villkoren för verksamheten under denna period träda i kraft tidigare. Ikraftträdandet för den bestämmelsen bör vara den 1 december 2025. (s. 440)

Andra stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att krav på tillgänglighet till tv-sändningar, beställ-tv och sökbar text-tv finns i 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen. Det är med stöd av 5 kap. 12 § som regeringen fattar särskilda beslut om krav på tillgänglighet för tv som gäller för SVT och UR. (s. 456)

Återigen ställer vi frågan om de villkor och krav som behöver ställas upp i frågan om tillgänglighet inom public service, genom SVT och UR. Dessa villkor och krav ska beslutas av regeringen utanför sändningstillstånden med stöd av lagen. Det hade varit högst önskvärt att kommittén åtminstone i detta betänkande presenterade hur kraven på tillgänglighet ska periodiseras och relateras till public services uppdrag i stort och medelstildelningen. I likhet med kommitténs svårigheter att utforma public services uppdrag med tanke på den snabba teknikutvecklingen vore det även ytterst inskränkande att sätta upp tillgänglighetskrav som ska gälla för en period på åtta år, om så är fallet. Vi saknar en helhetssyn på public services uppdrag och tillgänglighetskraven, särskilt i relation till medelstildelningen. Villkoren för tillgänglighet påverkar också premisserna av hur villkoren ska efterlevas och uppfyllas när innehållsuppdraget blir teknikneutralt.

Med vänliga hälsningar

Åsa Henningson, förbundsordförande
Sveriges Dövas Riksförbund

Mindie Norrie, förbundsordförande
Sveriges Dövas Ungdomsförbund

Kontakt:

Jenny Ek, kommunikatör på SDR
jenny.ek@sdr.org

Romel Belcher, intressepolitisk strateg med kommunikatörsansvar på SDUF
romel.belcher@sdr.org